

Inhoud

Het andere gezicht	7
Lelijk	29
De hulp	39
Niemandslan	61
Donkere dagen	83
Cos malu	99
De spiegel	123
De plankenvloer	135
De lepel en de bal	147
De juiste zijde	155
Prima la musica	163

Er was een natte weg. Een slip. Een luide knal. Vuur. Ik stapte als laatste uit de auto en stond in brand.

Er was ook een bocht, al zei Toby van niet. Maar ik zie de bocht nog altijd voor me, heel duidelijk in het licht van de koplampen op de bomen en struiken in de berm. Drie keer heb ik dit Toby gezegd en alle keren ontkende ze dat er een bocht was. Maar waarom dan die slip? De auto was nog geen halfjaar oud.

‘Olie natuurlijk,’ zei ze. ‘Olie op een nat wegdek.’

Ik heb haar bij die derde keer gevraagd of ze soms geremd had.

‘Waarom zou ik in godsnaam geremd hebben?’ zei ze op die geaffecteerde toon alsof ze een keurige opvoeding genoten had.

‘Omdat die bocht er ineens was. Je schrok waarschijnlijk.’

Ze is daarna zonder een woord de kamer uit gelopen.

Ik lag toen niet meer op de intensive care. Ik lag ook niet in een gewone kamer, maar iets ertussenin. Iemand die op bezoek kwam, hoefde niet meer achter glas te blijven staan, maar moest zijn handen wassen en een plastic schort voordoen. Ik lag alleen. Geen bloemen en geen fruit op het kastje. Wel een paar kaarten, van die dubbe-

le die rechtop konden staan. Een paar andere had Roy, een Surinaamse verpleger, aan de muur gehangen. Er hing een tekening tussen van het zoontje van mijn broer. Een blauwe, kale boom, een donkergroen beest van hetzelfde formaat dat iets op zijn kop droeg wat op een vork leek, een niet ingekleurde hemel waarin iets mosterd-kleurigs hing dat het midden hield tussen een vis en een toffee en waaruit het troebel regende. Mijn wimpers en wenkbrauwen waren verschroeid geweest, maar met mijn ogen was niets mis. De kaarten op het nachtkastje waren van Hettie, mijn werkster, van een buurvrouw in de flat waar ik woon, en van de firma Bolland & Labrijn waar ik werk. Op die laatste, een foto van rozen met dauwdruppels, stonden kriskras namen, waarvan ik er één niet kon thuisbrengen.

Niemand van ze is op bezoek geweest, omdat ik dat zelf niet wilde. De enigen die ik een tijdje toestond mij te bezoeken waren mijn moeder, mijn broer die gelukkig niet kwam, en mijn schoonzuster en Toby. Ook hen had ik liever niet gezien. Ik heb het altijd lastig gevonden om over mijzelf te praten en op de vragen over mijn toestand wist ik nu helemaal slecht wat ik antwoorden moest. Bovendien had ik blaren in mijn mond die gesprayed werden, waardoor ik het ene moment een kurkdroge mond had en het andere moment met veel speeksel sprak en dat gaf me, als ik mezelf hoorde en ook *voelde* spreken, een ongekend smoezelig gevoel van schaamte.

Voor mijn moeder was ik de dochter geweest die het goed op school had gedaan en voorbeeldig een studie had afgerond, zij het economie en niet medicijnen,

wat boven aan haar verlanglijstje had gestaan. Dat ik seksueel geen voorkeur voor mannen had, heeft haar altijd dwarsgezet, maar toen ze vorig jaar Toby leerde kennen, nam haar ergste wrevel af. Toby's charme en aandacht, de boeketten en duurste chocola waar ze mee aan kwam zetten – dit alles van mijn geld –, de wijze waarop ze mijn moeder nu eens schalks, dan weer in ogenscheinlijk volle ernst 'mammie' noemde: ze deed het allemaal beter dan ik ooit had gedaan. Zelfs Toby's parttime baantje bij een opticien, die haar graag in de buurt van zijn Gucci-monturen zag, vond mijn moeder boeiend. Nu mijn bezoeken met Toby waren weggeval- len, kwam er van mijn kant ineens niets meer wat haar opbeurde.

Toby deed aanvankelijk haar best. Er waren momen- ten waarop ze een aanhankelijkheid tentoonspreidde die ik sinds het begin van onze verhouding niet meer had meegemaakt. Maar er stond meer dan het vuur tussen ons in. Ze was een meisje dat van dure kleding hield en fijn ondergoed kocht, verpakt in dun, ritselend papier. Elk vertrek in huis moest van haar smetteloos zijn, maar Hettie wilde ze niet aan het werk zien. Horen wilde ze haar daarentegen wel. Ze lag dan op bed, een sigaret ro- kend, en genoot van de geluiden die bij schoonmaken en poetsen horen en van het klakken van Hetties slippers op het parket.

Ze hield van me omdat ik presteerde en er redelijk goed uitzag. Ik wist niet of ik nog veel zou presteren, ik wist wel dat ik er nooit meer goed uit zou zien en dat ze dat niet zou verdragen. Toen ik op een middag versuft

was door de pijnstillers zei ik haar dat ik na mijn ontslag uit het ziekenhuis een doek over mijn hoofd zou dragen zoals The Elephant Man. Ze zou dan met me mogen rondreizen en geld aan me verdienen. Het was dus te hopen dat ik er zo monsterlijk mogelijk uit zou zien, zei ik, zodat ze er monsterlijk rijk van zou worden. Ze lachte zoals ze altijd om mij lachte en even was er de twinkeling in haar ogen. Geld. Rijk. Mooie spullen. Het waren woorden die ze uit elke woordenstroom pikte en die haar fantasie onmiddellijk op gang brachten. Ze droomde ervan met mij een leven te leiden in Toscane of aan de Côte d'Azur, waar we uit rijden zouden gaan in een cabriolet. Daarnaast zou ze een paard hebben, een koolzwart dier dat ik haar op haar verjaardag zou schenken en dat haar op een kostbaar, handgemaakt zadel over ons eigen land zou dragen. Het waren de kinderlijk romantische fantasieën van een egoïste, maar ik had ze keer op keer graag van haar lippen gelezen en haar gezegd dat het er ooit van zou komen.

Ze kuste zacht het verband om mijn hoofd en mijn hand en zei dat ze van mij hield, maar ik wist dat die opwelling voortkwam uit schuldgevoel. Een schuldgevoel dat ze niet verdroeg en dat zich dan ook tegen me zou keren.

Een week nadat ze had ontkend dat er een bocht was en dat ze had geremd, zei ik dat ze beter niet meer kon komen. Over haar mooie gezicht gleed een frons van onbegrip.

‘Wat bedoel je in godsnaam met “beter niet”? Dat is niet aan jou om te bepalen.’

Ze speelde haar verontwaardiging goed, maar ik zag en hoorde de opluchting erachter. Om haar te helpen zei ik dat ik tijdens de behandeling die me wachtte, helemaal geen bezoek wenste, ook van mijn familie niet. Bovendien zou het infectierisico weer toenemen. Daar toonde ze onder zwak protest begrip voor.

‘Als je maar wel vaak genoeg belt,’ voegde ze er pruilend aan toe, ‘anders voel ik me net een wees.’

Mijn moeder zocht haar zakdoek toen ik haar hetzelfde meedeelde.

‘Je bent toch niet melaats?’ zei ze.

Mijn schoonzuster, die zwijgend naast haar zat, begon te vertellen over haar zoontje dat gespijgeld had met een vriendinnetje. Twee leerkrachten hadden hen in het park gevonden waar ze elkaars schoenen hadden aange trokken en in het gras lagen te slapen.

Ik had bij het verhaal de geur van gras geroken. Ik dacht veel aan geuren en smaken. Wijn, de geur van kamperfoelie die uit een tuin opsteeg, allerhande kruiden en vruchten. Ook mijn gedachten aan Toby waren vaak vervuld van geur. Een blouse die ze een dag gedragen had, haar eau de toilette, haar kauwgum, de nootachtige geur van haar huid, het prikkelende, bitterzoete van haar oksels. Zo lukte het me de schroeilucht van huid en haar te verdringen die zich telkens net zo aan me opdrong als de verblinding en de hitte van het vuur.

Het zou niet lang duren of ik zou weer kunnen ruiken en proeven. Ik dacht in het begin al dat ik de zelf rook die telkens werd aangebracht, maar het moesten de associatie met het woord en het zien van de substantie zijn die

vanzelf al een geur opriepen van lanoline en iets ont-smettends.

Voor de behandeling 'open' werd, had ik mijn gezicht niet meer gezien. Er werd me uitgelegd dat een deel van de epidermis verloren was gegaan en hier en daar ook de dermis. Mijn behandelend arts tekende het voor me uit. Hij wilde dat ik hem bij zijn voornaam noemde. Oscar. Oscar Leseman. Hij was een lange, voor de verpleegsters ongetwijfeld aantrekkelijke man.

Seks bestond nauwelijks nog in mijn gedachten, de angst voor pijn was sterker. Het gekke was dat ik nog wel kon lachen, want er viel niets te lachen.

Misschien bestond seks ook voor Leseman niet, misschien zag hij in gedachten de zachtste huid al verschrompelen. Zijn tekening deed me denken aan de doorsnee van een sloot, met planten en kroos. De huid zou vanuit de rand van de wonden naar het midden toe moeten groeien en dat zou, na de korsten, littekens geven. Hoe die eruit zouden zien, kon Leseman niet voor me uittekenen. De genezing ging zijn eigen grillige gang.

Iedere verbandwisseling betekende opnieuw in brand staan. Ik keek weer in de vlammen, rende met een hand voor mijn ogen de berm in, takken haakten aan mijn kleren, ik struikelde, kroop over het gras, liet me in de sloot vallen. Mijn gezicht, mijn haar, mijn vingers bleven branden. De rest van mijn lichaam bestond niet en wanneer ik me weer bewust was van mijn benen, mijn buik, keek ik ernaar of ze van een ander waren.

Met de open behandeling was ik van die ergste marte-

ling af. Enkele vierkante centimeters huid die van mijn schouderblad waren gefileerd lagen op het rauwe vlees van mijn hals, kaak en wang. Kleine, levende, groeiende pleisters. Ik kon ze niet zien, ik kon ze niet voelen, maar ze schenen hun werk, ondanks het dichten en kapotgaan van de korsten, te doen.

In de toiletruimte hing geen spiegel en in de ogen van Leseman en de andere artsen, de psychologe en het verplegend personeel kon ik niets lezen. Ik had zelf gezegd geen spiegel in mijn nabijheid te willen, zelfs geen zakspiegeltje of dekseltje van een make-updoosje, niets. Ik probeerde me ook geen voorstelling van mijn gezicht te maken als ik de gehavende vingers van mijn hand zag, en evenmin wilde ik het betasten. Op een dag trachtte ik toch een glimp op te vangen in brillenglazen, een ruit, een gesp, maar zag niet meer dan een bleke vlek in het midden en iets donkers aan de linkerkant.

‘Is mijn paspoort nog bruikbaar?’ vroeg ik Roy. ‘Of moet ik een nieuwe pasfoto laten maken?’

‘Ik zie niet in waarom je niet kunt reizen,’ zei hij. ‘Iedereen kan reizen.’

‘Op een station in Parijs is een keer mijn paspoort gestolen. Dat zal me nu wel niet meer overkomen.’

‘Er is altijd iemand die van je houdt, er gaat niets boven de liefde. Ik hou ook van je. Verder moet je tot de Heilige Laurentius bidden, hij is de patroon van de brandwondenslachtoffers. En als je niet katholiek bent, doe ik het wel, ik bid elke dag voor alle armen en voor de mensen hier.’

Ik begreep best dat het tot de regels hoorde een pa-

tiënt geen valse hoop te geven, maar in de manier waarop hij en de anderen met me omgingen, lag iets van een samenzwering. Ik vroeg de psychologe, een vrouw van mijn eigen leeftijd, of ze soms bang waren dat ik me wat zou aandoen. Ik zei dat ik een type was dat zoiets 'nooit van mijn leven' zou doen. In werkelijkheid had ik elke dag met die gedachte gespeeld als ik aan de toekomst dacht en een vreselijke angst voor schaamte en eenzaamheid zich van me meester maakte, maar dat ging haar niet aan.

Ze keurde het af dat ik niemand wilde zien en achtte het belangrijk dat ik contact bleef houden met mijn werkkring. Dat laatste deed ik aan het eind van de week telefonisch en uitsluitend als ik me ertoe in staat voelde en als het om zaken ging die ik belangrijk genoeg vond. Ze stelde me een paar maal voor om samen met haar in de spiegel te kijken. Het zou goed zijn voor het gewenningsproces, zei ze. Ik moest niet vervreemden van anderen, maar ook niet van mijzelf. Ik weigerde hardnekkig en voegde eraan toe dat ik voor het ongeval ook nooit veel belangstelling voor mijn uiterlijk had gehad. Ze zei dat er ergere gevallen bestonden dan ik. Mensen die een geheel verwoest aangezicht hadden en neus, lippen of oren moesten missen. Mensen die een drukpak moesten dragen en zulke zware pijnstillers moesten slikken dat ze andere schadelijke verschijnselen opliepen. Hierna benadrukte ze dat mijn geval ernstig genoeg was en dat ik geestelijke hulp nodig zou hebben als ik uit het ziekenhuis ontslagen was. Extreme angst. Slaapproblemen. Fatale afzondering. Ze noemde de zelfhulpgroep van

patiënten. Ik zag bij dit woord afstotelijke mannen en vrouwen voor me die zich in een kantoorachtige ruimte met kussens op de vloer aan het bevredigen waren.

‘Waarom lach je?’ vroeg ze.

Ik keek alweer ernstig. Ik wilde niet dat iemand mijn leed zou delen, ik wilde dat evenmin bij een ander, ik wilde helemaal niets van de andere patiënten weten of zien. Maar hoe ik mijn blik ook op de vloer gericht hield wanneer ik ze in de gang passeerde, in een ooghoek zag ik weleens een verbonden of geschonden lichaamsdeel en ik had Roy een man in een rolstoel zien voortduwen die een kop had als een karper.

Ik liet de psychologe praten, ging nergens tegen in, knikte af en toe zonder te luisteren. Eén keer heb ik haar uit mezelf wat verteld. Ik zei: ‘Ik heb mijn neus nog, ik mag niet klagen. Maar ik zal je het verhaal vertellen van de kaasverkoopster. Op een dag kwam er een man in haar winkel die een stuk oude kaas wilde. Ze tilde een zware kaas van het schap, legde hem voor zich neer en pakte het grote kaasmes. Het kostte nogal wat kracht om met dat mes door de kaas heen te komen. Ze moest er uit alle macht met beide handen op duwen. Ze duwde en duwde... ze liep er helemaal rood van aan... en toen, pats, sprong haar neus eraf...’

‘Ik denk niet dat een cynische instelling de beste is om mee te leven.’

‘Het is waar gebeurd.’

‘Dat doet er niet toe.’

Ze had het allemaal uit de boeken, zelfs haar gelaatsuitdrukkingen, waarbij ze haar lange bovenlip soms nog